

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De vera, Germanaque Eloquentia. Capvt XXVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

atque gustus acerrimi deferuntur, 'eique affi-
dent mel meditantes flauum: perceptoque v-
tilli succo ad suum reuolant opus. Eo itaque
modo debet syncerus, artisque studiosus au-
ditor omittere florida, & luxuriosa verba, ref-
que ad actiones scenicas, aut spectacula perti-
nentes, easque putare pro pabulo fucorum so-
phisticem ambientium: animo autem in ipsos
orationis sensus penetrare, intentionemque di-
centis, & quod vile est, atque commodum ad
se trahere.

CONDEMNATIO SICCORVM.

Cornelij Taciti Censura.

CAPVT XXV.

EGO autem oratorem sicut locupletem, ac
laudatum patrem familiar, non eo tantum
volo recto tegi, quod imbrem, ac ventum ar-
toret, sed etiam quod visum, & oculos dele-
ctet. Non ea solum instrui suppellectile, qua
necessarijs vsibus sufficiat, sed sit in apparatu
eius, & aurum, & gemmae: vt sumere in ma-
nus, & aspicere saepius liceat: quaedam vero
procul arceantur, vt iam obliterata, & olen-
tia: nullum sit verbum velut rubigine infe-
ctum, nulli sensus, tarda, & inerti structura in
morem annalium componantur, fugiat fœ-
dam, & infulsam scurrilitatem, variet compo-
sitionem, nec omnes clausulas vno, & eodem
modo terminet. Nolo irridere rotam for-
tunæ, & ius veritatum, & illud tertio quoque
sensu in omnibus pro sententia positum esse vi-
deatur. Nam & hoc inuitus reruli, & plura o-
missi, quæ tamen sola mirantur, atq; exprimit
hi, qui se antiquos oratores vocabant, nemin-
em nominabo, genus hominum signasse con-
tentus: sed vobis vtique versantur ante oculos,
qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro
Virgilio legunt, quibus more prisco apud
iudicem fabulantes, non auditores sequun-
tur, non populus audit, vix denique litigator
perpetitur: ad cœli, & inculti illam ipsam,
quam iactant sanitatem infirmitate, & ieiunio
consequuntur. Porro ne in corpore qui-
dem valetudinem medici probant, quæ ani-
mi anxietate contingat. Parum est ægrum
non esse, fortem, & latum, & alaxrem volo.

Cornel. Ta-
cit. in dia-
log. de claris
ora. or. bus.
Orator de-
bet esse sicut
locuples Pa-
nætius.
Ornatus
orationis.
Verborum
delectus
compositio.
Scurrilitas
fugienda.
Esse viden-
tur.
Claufula
periodorum.
Valetudo
bona qua?

Prope abest ab infirmitate, in quo sola sanitas
laudatur.

De vera, Germanaque Eloquentia.

CAPVT XXVI.

AGE quoniam tibi orationis vitia subie-
cimus, germanæ eloquentiæ virtutes, &
opulentiam contemplemur, quæ non modo e-
orum, quæ superius enumerati vitiorum ca-
lignæ non offunditur, sed clarior ipsa, & illu-
strior: non secus, ac sol erumpens ex nube ap-
parebit. Pausanias Lacædemoniorum Impe-
rator (vt aiunt) victo Mardonio, quem Xer-
xes è Græcia fugiens luctuosi belli vicarium
reliquerat, regiam suppellectilem: contempla-
tus, quæ in suam venerat ditionem, iubet con-
tinuo Pistores, ac coquos Persarum, sibi Xer-
xis, aut Mardonij cenam parare: ex aduerso la-
conicum prandium parabili admodum cul-
tu instruit. Ita ex vna parte aurum, argentum
conchiliatæ vestes, & Attalicæ, lecti, elegantes,
sexcenta fereula, & sumptus infiniti. Ex altera
vasa Samia, Ijoneum sedile, hæding pelles
detrictæ, & nigrum phiditorum iusculum.
Non placent hæc prandia, quorum vnum luxu
diffluit. Alterum Cynici Diogenis est potius,
quam Imperatoris. Desiderassem ego tertiam
mibi mensam poni, neque Cynicam, neque
nepotinis sumptibus prodigiosam, qualis est ap-
ud Plutarchum in conuiuio sapientum. Tale
mibi eloquentiam quero, neque tumidam,
neque luxuriantem, neque insanam, neque ste-
rilem, aut enectam, aut dissolutam, sed grauem,
& magna dicendi temperie moderatam. Ne-
que verò longè quærendam, huius idem tibi
Plutarchus offert. Sicut igitur, inquit, orationis
formam theatralem, nimisque tragicam iussit,
ita rursus iubeo nimiam dictionis humi-
litem, atque exilitatem attentè vitare, atque
fugere, nam & nimio turgens fastu ad res
ciuiles inepta est, & nimis gracilis, nihil habet
ad percellendum roboris. Ac sicuti corpus
non sanum modò, sed & firmo habitu esse o-
porret: sic oratio non morbo tantum carere,
sed & vires habere debet, tuta enim laudantur
duntaxat, quæ etiam cum periculo sunt con-
iuncta, in admiratione sunt. Eademque est mea
de animi affectione sententia, quem neq; fero-
cem, neque inaudacem, deiectumque esse
conuenit, quorum illud impudentiæ, hoc ser-
uili cuiusdam submissioni mentis ansam præbet.

Pausania
Ducis pru-
dens factus.

Persarum &
Lacedæmo-
niorum ca-
na.

Eloquentia
qua expe-
tenda: & de
ea Ciceronis
& Plutarch.
iudicium.

Artificioſum verò eſt, atque accuratum, in omnibus medium tenere.

Sed pleniſſus M. Tullius hanc nobis eloquentiæ ſpeciem exprimit. Ornatur igitur oratio genere primum, & quaſi colore quodam, & ſucco ſuo, nam vt grauis, vt ſuauiſ, vt erudita ſit, vt liberalis, vt admirabilis, vt poſita, vt ſenſus, vt dolores habeat, quantum opus ſit: non eſt ſingulorum articuloꝝ: in toto ſpectantur hæc corpore. Vt porro conſperſa ſit quaſi verborum, ſententiarumque floribus, id non debet eſſe ſuſum æquabiliter per omnem orationem, ſed ita diſtinctum, vt ſint, quaſi in ornatu diſpoſita quædam inſignia, & lumina. Genus igitur dicendi eſt eligendum, quod maximè teneat eos, qui audiant, & quod non ſolum delectet, ſed etiam, quod ſine ſatiætare delectet. Ad ſummum optimum eſt illud dicendi genus, quod omnibus, & vbiq; placet.

Eloquentia optimaque

De generibus dicendi, qua in laude verſantur.

CAPVT XXVII.

Atque ad hanc orationis ſpeciem melius eſſe formandam, dicendi genera, & virtutes conſiderabimus, rationeſque, quibus ipſe comparentur ſubiiciemus. Varios numerare ſolent elocutionis characteres, quos varij Rhetores afferunt: nos Ariſtolelem, & Ciceronem, qui omnium optime expreſſiſſe videntur, conſequemur.

Figura dicendi tres vel Eloquentia tria genera.

Figura prima dicendi.

Tres igitur figurae elocutionis numerantur, quas modo formas, modo ideas, modo characteres, modo genera technici nominant.

Prima eſt grauiſ, quæ conſtat ex ſententiarum, verborumque magna, & ornata conſtructione, & vt ait Plutarchus λέγειν, & νομιμάτων & γὰρ ὁμοίᾳ μεγάλᾳ ἔχουσα ἐμψάσεις. Hæc eſt, quæ vt ait Tullius in Bruto, ſonitu magno, euruſque fertur, quàm ſuſpiciunt omnes, quàm admirantur, quàm ſe aſſequi poſſe diſſidunt. Huius eſt tractare animos, & omni modo permouere, hæc modo perſingit, modo in ſenſu iræpit, modo inſilit, ad ſummum tonat, fulminat, & permiſcet omnia. Hoc genere dicendi uſus eſt Cicero, & Demoſthenes.

Secundæ exemplum.

Secunda mediocriſ, quæ aliquantulum demittitur à graui, neque tamen deſcendit ad inſimum. In hoc genere eſt illud exemplum.

(Quibuſcum bellum gerimus, Iudices, videtis, cum ſocijs, qui pro nobis pugnare, & Imperium noſtrum nobiſcum, ſimul virtute, & induſtria conſeruare ſoliti ſunt. Hi cum ſe, & opes ſuas, & copiam neceſſariorum norunt, tum verò nihilominus propter propinquitatem, & omnium rerum ſocietatem, quid in omnibus rebus Pop. Romanus poſſet ſcire, & exſtimare poterant. Hi cum deliberaſſent nobiſcum bellum gerere, quaſo, quæ res erat, qua freti bellum ſuſcipere conarentur? cum multo maximam ſociorum partem in officio manere intelligerent, cum ſibi non multitudinem militum, non idoneos Imperatores, non pecuniam publicam præſto eſſe viderent, non denique vllam rem, quæ res pertinet ad bellum adminiſtrandum. T. lia pierumque apud Liuium, & Caſarem, pulchra quidem, & honeſta, ſed maiſtatem Ciceronis non habent.

Tertia attenuata, quæ ad inſimum, & quotidianum ſermonem demiſſa eſt, vt, Nam vt forte hic in balneas venit, cœpit poſtquam perſuſus eſt, deſcriari: deinde vbi viſum vt in aluicum deſcenderet, ecce ibi iſte de tranſuerſo, heus (inquit) adoleſcens! pueri tui modo me pulſauerunt: ſatis facias oportet, hic qui id ætatis præter conſuetudinem appellatus eſſet erubuit, iſte elarius eadem, & alia dicere cœpit, hic vix iſdem, inquit, ſine me conſiderare. Tū verò iſte cœpit clamare voce iſta, quæ facile cuius rubores eliceſe poſſet: Ita petulans es, atque acer; vt ne ad ſolarium quidem idoneus, vt mihi videtur, ſed penes ſcenam, & in euſmodi locis exercitus ſis. Conturbatus eſt adoleſcens, nec mirum, cui etiam tunc lites ad auriculas verſauerunt, inſperito euſmodi conuitorum.

Tertia

De virtutibus, & formis dicendi.

Ac primum de perſpicuitate.

CAPVT XXVIII.

VT inter prima naſcentis adhuc mundi cunabula ſapientiſſimus artifex rerum, & machinator Deus lucem creauit, rerum omnium pulcherrimam, eandemque iucundiſſimam, cuius aſſatu mundus ipſe torpentis materia, veluti ſegnitiem exuens, ad ſummam

Perſpicuitas prima virtus orationis comparatur et lucem.